

Gysi besegrade ostalgin

Av Elisabeth Braw

Gregor Gysi har inte bara varit ett vallokomotiv för de forna östtyska kommunisterna i PDS utan är också en lysande skribent.

VISST ÄR Gregor Gysi socialist (en del kallar honom kommunist och till och med marxist). Visst var han länge partichef och parlamentarisk grupp- ledare för PDS, Tysklands Partei des Demokratischen Sozialismus. Visst var han advokat i DDR och levde ett gott liv där. Trots alla dessa för många negativa kännetecken är Gysi dock Tysklands mest intressanta politiker (och en av de mest framgångsrika), och än bättre: han är en lysande författare och samhällsobservatör.

Låt oss erkänna att vi gärna undviker politikernas memoarer. Läser vi dem är det för att få reda på hur

”Låt oss erkänna att vi gärna undviker politikernas memoarer.”

saker och ting egentligen gick till och vad skribenten i fråga tycker om sina kollegor. Men vi läser sällan politikernas opus för deras filosofiska utlänningars skull. Gregor Gysi, doktor i juridik och tills förra året PDS:s officiella ansikte, skiljer sig från mängden. I sin nya bok, *Ein Blick zurück, ein Schritt nach vorn*, analyserar han varför Tysklands vänsterfolk är så fientliga mot sitt eget land, och varför det skadar både dem själva och deras land. Han diskuterar eliternas roll i samhället. Han reflekterar över vad som skiljer det forna DDR från dess forna brödrastater i Warszawa-

pakten (ledtråd: eliternas roll). I sin bok, den senaste i en kvalitetsproduktion som bland annat omfattar självbiografien *Das war's. Noch lange nicht!* (1995), rör Gysi sig smidigt mellan rapporter från livet i Tysklands Bundestag till sina resor till så skilda länder som Italien och Nordkorea (besöket var kallt eftersom koreanerna inte hade råd att värma sina kontor eller hans hotellrum) till mycket klarsynta och allmängiltiga samtidssobservationer. Kort sagt: man läser Gysi inte för skvallrets utan för insiktens skull.

När förbundskanslern Helmut Kohl med ett antal ministrar i släptåg en gång gick förbi Gysi utanför plenarsalen sade han, som tidigare aldrig samtalat med Gysi: ”Det är en sak jag alltid velat säga er: Vilken tur att ni inte är katolik. Era synder är så stora att ni inte

skulle få bikta er hos en vanlig präst utan skulle behöva gå till en prelat.” (Gysi är jude.) Varpå den kvicke Gysi svarade: ”Så lustigt. Då skulle vi ju ses hela tiden.” Sådan var stämningen i det nyligen återförenade Tyskland. Gysi var ledare för det parti som uppstått ur askan av SED (Sozialistische Einheitspartei Deutschlands), DDR:s ensamhärskare, och hans parti hade klarat tröskeln till förbundsdagen. Inget kunde irritera de etablerade partierna mer. Gysi och hans kollegor behandlades som spetälska. De flesta (västtyska) politikerna undvek att växla ett ord med

dem, även om förbundsresident Richard von Weizsäcker och några till såg till att bemöta alla demokratiskt valda ledamöter med samma respekt.

I det senaste valet klarade PDS 5%-spärren; tidigare hade det kommit in i förbundsdagen tack vare exceptionella valresultat i ”de nya delstaterna”. Att det gjorde det var främst Gysis förtjänst, för han lyckades hålla partiets extremkommunist och DDR-nostalgiker i styr. Ändå är PDS, skriver Gysi, vare sig det vill det eller inte, ett regionalparti. När detta skrivs har PDS under Gysis ledning precis uppnått ett strålande valresultat Berlin. Är det inte konstigt, frågar han sig, att DDR:s forna enhetsparti är framgångsrikt i storstäder, medan andra före detta enhetspartier i östblocket får mest stöd på landet? Att så är fallet förklarar han med det faktum att DDR:s elit avskaffades i samband med återföreningen. Framgångsrika artister, idrottsmän, politiker, läkare, akademiker – storstadsfolk – fick ge plats åt västtyskar. Visst hade de samarbetat med regimen, skriver Gysi, men de hade visat sig vara flexibla i DDR och kunde också ha varit det i det förenade Tyskland. Gysis poäng är inte att DDR-eliterna skulle ha varit kvar för sin egen skull. Nej, att tillhöra en elit betyder att ha överproportionerligt inflytande, och hade de östtyska eliterna fått vara kvar hade de enligt Gysi smittat resten av befolkningen med sin liberala politiska inställning, precis som skedde i andra före detta socialistiska stater, där det inte fanns några eliterna att byta ut de gamla mot. Men de fick inte vara kvar. Det som kallas Ostalgie, nostalgi för Öst, är inte alls vad det sägs vara skriver Gysi. Östtyskarna, som inte har några eliterna att identifiera sig med, finner sin identitet i DDR och det parti som står det förgångna närmast. Ostalgin tar sig för övrigt uttryck i tillgivenhet för DDR-personligheter som

tidigare förlöjligades, Erich Honecker främst bland dem.

TYSKLAND BILDADES
UTAN VÄNSTERN

Men Gysi är också medveten om att Västtyskland var tvunget att göra sig av med DDR:s elit, trots att det hjälpte hans parti, för "det finns inget svårare i politiken än att inleda en kritiserad utveckling i vetskap om att man därigenom förhindrar en värre", i detta fall "ostalgin" och PDS:s framgång. Sällsynt är den politiker som talar så öppet om sig själv och sin roll.

Gregor Gysi älskas av väljarna men är villebråd för alla andra. Ingen tysk politiker har smädats och utsatts för så många personangrepp som han. När han inte kallas marxist av motståndarlägret kallas han opportunist av sina egna. Visserligen är hans ställning inom PDS oanstastlig, men det faktum att han

accepterar någon form av marknads ekonomi och en tysk nationalstat passar inte vissa partikamrater. Särskilt de västtyska kommunister som sällat sig till PDS och gör partiet större skada än nytta kan inte förlita sig med tanken på att en kommunist kan finna något gott i Tyskland. Gysi observerar att nationsbildandet i Tyskland, till skillnad från exempelvis Italien, skedde från ovan och utan vänstern. Vänstern har därför alltid varit skeptisk mot den tyska nationen, och dess problem i efterkrigstyskland, skriver Gysi, är att den har accepterat att Hitler representerade Tyskland. Därför måste vänstern alltid vända sig mot Tyskland, om det så gäller att heja på motståndaren i en landskamp. Och detta är kontraproduktivt: "Så länge en del av den tyska vänstern kämpar... mot den tyska nationen kommer högerextremister och nationalisterna kunna ta allt nationellt. Vänstern kan...

bara nå framgång om den bevisar att den är ett bättre alternativ för och inte mot nationen."

För deras egen skull får vi hoppas att Tysklands vänsterfolk, västtyska kommunister och östtyska nostalgiker tillika, läser Gysis bok. Han kan, som titeln antyder, hjälpa dem att ta ett steg framåt, och det skulle faktiskt också hjälpa Tyskland. Och så uppfriskande och tankeväckande är Tysklands mest okonventionella politikernas uppteckningar att jag önskar den en plats under många julgranar i år.

Elisabeth Braw (elisabethbraw@aol.com) är frilansskribent.

BOKFAKTA

Författare: Gregor Gysi

Titel: Ein Blick zurück, ein Schritt nach vorn

Förlag: Hoffmann und Campe, 2001

NAZISMEN

Hitlers kamp mot brott

Av Klas Östman

Nazistregimen byggde upp stort folkligt stöd genom att ta hand om buset utan att bry sig om rättegångar och annat trams.

HUR KUNDE det hända? Det är det ständigt upprepade frågan om Hitlers förintelseläger.

Och om man betraktar Treblinka eller Sobibor som etablerade faktum, så att säga, blir de särdeles svårbegripliga. Hur, i Guds namn, kunde Tyskland på ett decennium gå från den problemtyngda men ändå ganska normala Weimarstaten till detta?

På senare år har flera historiker försökt att rent konkret och var-

dagsnära kartlägga de olika stegen på vägen mot terrorstaten. I den nya standardbiografen över Hitler har Ian Kershaw framhävt att tyskarna gradvis vandes vid ett allt större mått av brutalitet. Treblinka kunde inte ha inrättats 1933, utan var möjligt först efter att det kollektiva samvetet dövats med storskaligt dödande av utvecklingsstörda samt övergreppen under det polska och sedan det ryska fälttåget.

Robert Gellately skildrar nu i Backing Hitler koncentrationslägren

och de andra delarna av förtrycksapparaten inom själva Tyskland, och vad mannen på gatan fick veta om dem. Bokens intressantaste parti är kanske det som behandlar uppbyggnadsfasen under 30-talet. Gellately redogör bland annat för vad som skrevs i nazisttidningen Völkischer Beobachter, som blev Tysklands största, och i den från början liberala Berliner Morgenpost.

Koncentrationslägren i Tyskland var inte riktigt samma sak som 40-talets förintelseläger i Polen. Ett koncentrationsläger var ett fångläger, en utbyggnad av fängelsesystemet, och de fångar som inte dog av brutal behandling kunde i princip förvänta sig att bli frisläppta någon gång. Men redan vid öppnandet av lägret i Dachau i mars 1933 offentliggjorde Berliner Morgenpost klart och tydligt att fångarna – till en början mest kommunister – sändes dit utan rättegång.

Det väckte inga protester i folkdjupet. Tvärtom, hävdar Gellately,